

Asiantuntijalausunto HE 7/2016
laamanni Antti Savela
Kemi-Tornion käräjäoikeus

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Otan lausunnossani kantaa kolmeen asiakokonaisuuteen, a) uusi tuomioistuinlaki ja lakisystematiikka, b) tuomarikoulutuksen kehittäminen ja c) laamannin viran määräaikaisuus.

- a) Tuomioistuinten organisaatiota, hallintoa ja henkilöstöä koskeva sääntely on tällä hetkellä varsin hajanaista ja kokonaiskuvaa tuomioistuimista ja tuomareista on lainsäädännön perusteella vaikea hahmottaa. Esityksen tavoite selkiyttää tuomioistuiamia koskevaa lainsäädäntöä ja saada aikaan tuomioistuinlaitoksen kannalta selkeä säädöskokonaisuus on siksi varsin kannatettava. Esitetty tuomioistuinlaki merkitsee tässä suhteessa merkittävää parannusta nykytilaan. Perusteltu on myös ratkaisu säätää tuomioistuinten organisaatiosta ja hallinnosta sekä tuomareista oikeudenkäymiskaaresta erillisessä tuomioistuinlaissa. Oikeudenkäyntimenettelyä koskevat säännökset sijaitsevat siten jatkossakin oikeudenkäymiskaarissa. Tällaista ratkaisua esitti selvitettäväksi myös tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea nostaessaan esille tarpeen systematisoida prosessisäännöksiä (KM 2003:3, s. 221-224). Näin ollen hallituksen esitys on linjassa tuomioistuinlaitosta koskevan sääntelyn pitkän tähtäimen tavoitteiden kanssa.
- b) Tuomioistuinlakikokonaisuuden merkittävien tuomioistuinten käytännön toimintaan vaikuttava uudistus on tuomareiden koulutusjärjestelmän kehittäminen.

Pitkään on ollut tiedossa, että tuomareiden koulutus maassamme ei ole kaikilta osin vastannut käytännön tarpeisiin ja on ollut myös kansainvälisessä katsannossa ajastaan jälkeen jäänyt. Tuomareiden koulutus on ollut aikaisemminkin lukuisten selvitysten kohteena, mutta hankkeet ovat tähän saakka eri syistä kariutuneet.

Nyt esitetyllä mallilla, joka sisältää uuden tuomioistuinten riippumattoman aseman turvaavan koulutusorganisaation, tuomioistuinharjoittelun koulutuksellisen luonteen kehittämisen sekä uudet asessorin koulutusvirat, otetaan merkittävä ja oikeasuuntainen askel tuomareiden osaamisen ja ammattitaidon kehittämisessä. Uudistus on välttämätön ja sen vaatimat kustannukset ovat vähäiset sillä pitemmällä aikavälillä saavutettaviin hyötyihin nähden.

On tarpeen, että tuomioistuinlaissa säädetään tuomarin kouluttautumisoikeudesta ja -velvollisuudesta (9 luku 4 §) ja tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa (11 §) kärjänotaarin velvollisuudesta osallistua koulutukseen. Säännökset antavat hyvän perustan tuomioistuin- ja tuomarikohtaisten pitkäjänteisten koulutussuunnitelmien laatimiselle ja niiden täytäntöönpanolle.

Esitetty tuomioistuinharjoittelijoiden keskitetty valintamenettely on kannatettava. Sillä vähennetään merkittävästi kärjäoikeuksissa nyt tehtävää päällekkäistä työtä. Hakijoiden kannalta menettely on nykyistä läpinäkyvämpi kun valintaperusteet yhtenäistyvät. On selvää, että keskitetyssä valintamenettelyssä kärjäoikeuksilla ei ole enää vaikutusmahdollisuuksia siihen, ketä harjoittelijoiksi valitaan. En pidä tätä kuitenkaan erityisen merkittävänä seikkana kun otetaan huomioon, että harjoittelijapaikoista on kova kilpailu ja siten keskitetyssäkin valintamenettelyssä vain kyvykkäimmät ja ansioituneimmat henkilöt voivat tulla harjoitteluun valituiksi.

- c) Tuomioistuinten johtamisen on oltava toimintaa jatkuvasti kehittävää ja muutoinkin kaikin puolin ammattimaista. Tähän suuntaan tuomioistuinten johtaminen onkin kehittynyt erityisesti viimeisten 10-15 vuoden aikana. Tuomioistuinten johtoa on myös tuettu tehtävässään esimerkiksi johtamiskoulutuksen keinoin. Tuomioistuinyksiköiden koon kasvaessa myös johtamisen merkitys tuomioistuimen toiminnan onnistumisen kannalta on lisääntynyt.

Tuomioistuinten johtamisen ammattimaistumista on syytä edelleen lisätä paitsi koulutuksen ja urasuunnittelun keinoin myös luomalla rakenteita, joissa päällikkötuomarin vastuu johtamistyöstään aidosti toteutuu. Tällaista rakennetta edustaa esitys päällikkötuomareiden virkojen määräaikaistamisesta.

Päällikkötuomareiden virkojen määräaikaistaminen merkitsee selkeää linjausta sen suhteen, mikä on päällikkötuomarin viran keskeisin tehtäväala. Jatkossa päällikkötuomari on selvästi tuomioistuimensa johtaja, jonka tehtävänä on huolehtia siitä, että tuomioistuimen henkilöstöllä on hyvät edellytykset suoriutua töistään ja tuomioistuin saavuttaa tavoitteensa. Pidän tähän nähden perusteltuna, että päällikkötuomareiden virat ovat määräaikaisia. Mahdollisuus joutua arvioitavaksi on omiaan parantamaan päällikkötuomarin sitoutuneisuutta ja motivaatiota johtamistehtävän hoitamiseen parhaalla mahdollisella tavalla.

Päällikkötuomarin esitetty virkakausi on verrattain pitkä, seitsemän vuotta. Kokemus on osoittanut, että tuomioistuimissa kehittämisjanne on jonkin verran pidempi kuin monissa muissa organisaatioissa. Monet tuomioistuinten toimintatavat ovat syvälle juurtuneita ja pitkän tradition tulosta. Näin ollen pysyvän muutoksen aikaansaamiseksi tuomioistuimessa on kyettävä muuttamaan myös organisaatiokulttuuria, mikä on hidasta ja aikaa vievää. Siksi päällikkötuomarin suhteellisen pitkää virkakautta voidaan pitää perusteltuna. Lyhyempi virkakausi voisi johtaa siihen, että muutoshankkeita ehdittäisiin käynnistää, mutta tuloksista ei olisi varmuutta päällikkötuomarin jo mahdollisesti vaihtuessa.

Hallituksen esityksessä omaksuttu virkatakuumalli nähdäkseni turvaa päällikkötuomarin riippumattoman aseman siinäkin tilanteessa, että hänellä ei ole taustavirkanaan tuomarin vakinaista virkaa.

Lopuksi yksityiskohtana totean, että ehdotetun käräjäoikeuden lautamiehiä koskevan lain 5 §:stä näyttäisi puuttuvan sana: ”Lautamiehen on **ennen** tehtävään...”

Kemissä 23.2.2016

Antti Savela